

Реферат на тему: "Матвій Шестопал"

Матвій Шестопал

Реферат

Матвій Шестопал

Праця Матвія Михайловича Шестоपालа, яка пропонується увазі читачів, має сумну історію, як і життя її автора. Коли в 1968 році я став працювати викладачем факультету журналістики Київського університету, Матвія Шестоपालа там уже не було, його викинули з роботи, запламували ім'я різними —ізмами, залишили без шматка хліба і можливості його заробляти. Мав єдину зустріч із ним десь на початку сімдесятих років, зустріч на вулиці, біля університетської бібліотеки, під час якої інший викладач факультету журналістики В.В.Полковенко і познайомив мене. Кілька хвилин розмови — і яскрава пам'ять про нього на все життя: енергійний, ерудований, комунікабельний. Пізніше, коли натрапив у книзі мемуарів Іллі Еренбурга згадку про зустріч із Матвієм Шестопалом, офіцером, учасником війни 1941-1945 років, я глибше зрозумів цю людину, а враження доповнювали його колишні студенти, які говорили про нього лише із високим пієтетом, а 17 грудня 1997 р. влаштували прекрасний вечір пам'яті свого вчителя у Спілці письменників, хоча членом Спілки письменників України Матвій Шестопал не був. Це було пошанування недожитого вісімдесятиріччя видатної людини. Уже в 60-х роках на факультеті групою викладачів була розпалена безпрецедентна ідеологічна боротьба, оскільки факультет журналістики вважався ідеологічним і був зорієнтований на виховання "ідейно загартованих, відданих і вірних справі Леніна і Комуністичної партії ідеологічних бійців". Десятки студентів були виключені із комсомолу і з університету тільки за те, що 22 травня з'являлися в парку Шевченка. Партбюро факультету зобов'язувало нас, викладачів, роз'яснювати студентам перед 22 травня, що цей день буржуазно-націоналістична еміграція відзначає як свято, пов'язане із перенесенням праху Т.Шевченка із Московщини в рідну землю, і що ми не можемо солідаризуватися з ними. І ми роз'яснювали, а студенти йшли в парк Шевченка, щоб уже через кілька днів піти з університету. На 1968 р. уже "пішли" з університету і викладачі Шестопал, Клишченко, добивали Романа Іванченка. Мене, як нового викладача, виховував професор Суярко: "От стоять барикади: з одного боку барикад я, а з другого — Р.Іванченко. В кого ви стрілятимете?" Кожен мусив у когось стріляти. Ядро стрільців по класовому ворогу складали секретар партбюро професор Володимир Андрійович Рубан (колишній помічник Л.М.Кагановича), Василь Еліазарович Прожогін (один із тих, хто започаткував цькування В.Сосюри за вірш "Любіть Україну"), Леонід Олексійович Суярко, меткий, із бігаючими в різні боки очима, "пляшущий человечек", що брак зросту компенсував підгуцукуванням за кафедрою навшпиньки, щоб здаватися вищим. Хижим поглядом постійно вишукував ідеологічну жертву і знаходив якусь садистську задоволеність, спостерігаючи за "конаючою" жертвою, байдуже, хто це — чи професор О.К.Бабишкін, чи студент

першого курсу. Коли ж і Суярка врешті звільнили з університету за дезорганізуючу роботу, він опинився в Інституті народного господарства, де знову взявся "наводити ідеологічний порядок". Були й інші їхні поплічники. Колишній випускник факультету журналістики письменник-шістдесятник Станіслав Тельнюк вивів у повісті "Грає синє море" образи езуїтів, прототипами для яких послужили названі професори й інші викладачі факультету журналістики. І це вже само собою багато про що говорило, а прізвища героїв повісті Рубанчик, Суяртицький мало приховували справжні прізвища Рубана чи Суярка. Це справді були ідеологічні езуїти, які з'їли й Матвія Шестоपालа. Чому про це згадую? Тому, що більшість із цих "борців за чистоту партійних рядів" були євреями або прихованими євреями, що не міняло суті. Матвій Шестоपाल вирішив розібратися, розглянути в історичному розрізі роль єврейства в українській історії, історичне співжиття українського і єврейського народів на теренах України. Шестоपाल розумів, що єврейство в ставленні до українського народу неоднорідне. Коли в 1972 р. після арештів української інтелігенції переді мною було поставлено вибір: або як безпартійному іти з ідеологічного факультету геть, або вступати в члени КПРС — друзі порадили: вступати. Якимось зустрівся із своїм колишнім науковим керівником професором Ю.С.Кобилецьким і розповів про ситуацію, він запитав, хто буде давати рекомендацію в партію, і, коли почув від мене про намір звернутися за рекомендацією до професора Рубана, зірвався на крик: "Я тебе поважати перестану, вітатися не буду з тобою, тільки візьмеш рекомендацію в Рубана. Мені його жінка в 1937 р. кричала: "Мы еще вашей кровью крыши красить будем". І фарбували..." Це вони змусили Ю.С.Кобилецького піти з посади декана філологічного факультету, а потім і з університету тільки за те, що він не відмовився від присвяти у вірші В.Сосюри "Любіть Україну". Знав про все це Матвій Шестоपाल, і не тільки з університетського життя. Та були і в університеті такі викладачі-євреї, як милий, ерудований, всерозуміючий Віталій Тоїчкін. Спився від безвиході і дуже молодий пішов із життя. Були представники молодого єврейства, що разом із українцями ішли в табори для політв'язнів, де їх такі ж рубани, прожогіни, суярки вчили, якими дорогами треба йти "до світлого майбутнього". Це все було в XX столітті. А є й історія попередніх віків, бо євреї на нашій землі живуть ще з часів Київської Русі. Сьогодні оцінки міжнаціональних українсько-єврейських взаємин трактуються з полярно протилежних позицій як однією, так і іншою стороною. Бачимо спроби будь-яку розмову про єврейсько-українські справи обірвати на півслові, залякати антисемітизмом, юдофобством, вимогами каяття (?) перед єврейською громадою Києва і України. З українського боку — бачимо підхлібство, загравання або схиляння перед фінансовими та ідеологічними розбійниками з єврейського табору. Та на чужий роток не надінеш хомуток, як говорять у народі. Та й сам народ давно хотів розібратися у своєму історичному співжитті з євреями, створивши кілька народних дум про євреїв-орендарів, які в XVI-XVII ст. "приватизували" навіть православні храми. У 30-х роках XX ст., як правило, євреї-чиновники вирішували, які храми треба висаджувати в повітря. Існує й численна наукова література, створена без публіцистичних домінант конфесійного чи соціального порядку. У цьому томі "Трудов етнографическо-

статистической экспедиции в западно-русский край" (1872) П.П.Чубинського перша частина тому (211 сторінок) присвячена висвітленню життя євреїв на Україні, їхньої історії, звичаїв і т.д. Незабаром з'являється об'ємне дослідження історика І.Малишевського "Евреи в Южной Руси и Кieve в X-XII веках" (1878). Історії євреїв на Україні був присвячений і "Збірник праць жидівської історико-археографічної комісії" (1928) за редактуванням Іллі Галанта. Соломон Гольдеман видав заходами української діаспори працю "Жидівська національна автономія в Україні 1917-1920" як 182-й том "Записок Наукового товариства ім.Шевченка". Це все були добрі знаки взаємопорозуміння між народами українським і єврейським, своєрідними запросинами до "круглого столу". На жаль, цей науковий діалог був спинений, не з вини української сторони. Сьогодні робляться неспівмірні заходи відновити його, але заважає публіцистика, різні єврейські інсинуації, зокрема в американській пресі. Ми бачимо, як посилюється антиукраїнська ідеологічна кампанія в різних засобах інформації, що перебувають в руках сіоністських кіл. Це правда. Правда і те, що українська інтелігенція однозначно проти антисемітизму, за співробітництво з єврейськими громадськими організаціями, за відродження єврейської культури, але не за рахунок української. У відповідь часто не тільки не маємо взаємності, а й зустрічаємо злісні антиукраїнські випадки. Сьогодні залякати чи й фізично знищити українську інтелігенцію вже неможливо. Не ті часи. Тому альтернативи співдружності, співпраці нема. Потрібен діалог, а не вимоги каятися за гріхи, яких і не було. Копирсання в історії, щоб вирвати з контексту історії якісь фактики, а то й нюанси і зробити з них неосяжні висновки, нічого, крім шкоди, не принесуть. Яскравий приклад цьому — стаття В.Базилевського "Холодний душ історії". Хіба не бачимо, що у вирішенні багатьох проблем сучасного життя України ми ставимо воза поперед конячини. Скажімо, Європа вимагає відмінити смертну кару в Україні. Очевидячки, треба. Але чому стільки ревнителів захисту вбивць і жодного закону, що захищав би жертву, точніше сім'ю замордованого? Захистити спочатку потрібно можливу жертву, а тоді вже вирішувати, чи варто зберігати життя вбивці. Європа для себе ці питання вирішила, а тому й вимагає скасування смертної кари в Україні. Скільки смердючого цинізму в різних саламатіних, гриньових, алексеевих, мойсеєнкових, що базикають про захист російської мови (насправді русифікації) в Україні, коли немає дієвого закону, що захищав би права мови корінного етносу, нічого не робиться для її розвитку і повнокровного життя. Фігурально висловлюючись, захищаємо мову-вбивцю, відмовляючи в елементарному мові-жертві. І знову віз попереду. Сьогодні знову витягли на поверхню жупел антисемітизму, аби страхом загнати проблему в підпілля. Очевидно, сьогодні це не вдасться. Проблема євреїв в Україні — це проблема пошуку гармонії міжнаціонального співжиття, взаємодопомоги, взаєморозуміння. Спостерігається щось прямо протилежне: пошуки єврейського ворога в Україні, вимога каяття перед єврейським народом (Олег Чорногуз, як на мене, блискуче відповів на цю вимогу у "Вечірньому Києві"), В.Базилевський пропонує ділити провину за вороже ставлення євреїв до українців порівну (?) між українцями і євреями (я про це писав у

5-6 номері ж. "Дніпро" за 1997 рік). З інтересом читаю "роздуми інородця" Олександра Бураковського "Рух, євреї, Україна", що друкуються в журналі "Київ" з продовженням цілий 1997 рік. Я багато в чому не тільки згодний, а й солідарний, особливо в спостереженнях над метаморфозами наших "вчорашніх демократів", але про все це Бураковський говорить з позиції "ображеного єврея". Він ретельно збирав, записував всю "патологію різних "ідеологів" на різних збіговиськах. Зібрав новий "компрокат" без заглиблення в причини, чому він постає. Бураковського цитуватимуть усі, хто працюватиме над компрометацією українства (щоправда, посилатимуться на журнал "Київ"). І те, що "Київ" подає як позитив у "роздумах інородця", завтра нікого не цікавитиме, а першоджерельним назавжди залишиться компрокат на українських інтелігентів як патологічних антисемітів. Браво, Олександре Бураковський! Як мудро ви витерли ноги об Петра Мойсейовича Перебийноса! Очевидно, для Бураковського і "У последней черты" В.Пікуля, і "Спор о Сионе" Дугласа Ріда, і "Роксоланія" (1584) С.Кленовича — це патологічний антисемітизм. А можливо ж, таки й на себе треба подивитись без лукавства і "єврейських штучок", "без хитрої мови" — і ми порозуміємося. А так патологічний антисемітизм можна знайти не тільки в "ідеолога" селянсько-демократичної партії, а й, скажімо, у Достоевського: "Что, если бы не евреев было в России три миллиона, а русских, а евреев было бы 100 миллионов — ну, во что обратились бы у них русские и как бы они их третировали? Дали бы они им сравняться с собою в правах? Дали бы им молиться среди них свободно? Не обратили бы их прямо в рабов? Хуже того: не содрали бы кожу совсем, не избили бы их дотла, до окончательного истребления, как делали с чужими народами в старину? ("Дневник" за 1872 рік). Можна заперечити, що це риторичні питання і "что если бы" — це фантазії, мовляв, великого чоловіка, прибитого антисемітизмом. Але ж він "имеет в виду" якісь дуже конкретні "чужі народи" в давніші часи. Залишмо Достоевського, як і Кленовича із XVI ст., — обидва дуже суголосні. А як освічена і цивілізована Європа дивилася на проблему співжиття з євреями? Гете: "Евреи имеют веру, благословляющую их на обкрадывание чужаков". Це сказав німець, послухаймо французів. Віктор Гюго: "К жидам относятся с отвращением, но надо признаться, что они действительно отвратительны; их также презирают, но ведь они и достойны презрения". Вольтер: "Эта маленькая нация не скрывает своей непримиримой ненависти ко всем остальным народам. Ее представители всегда жадны к чужому добру, подлы при неудаче и наглы при удаче..." Вольтер, очевиднож, щось знав. Ох ці європейські "патологічні антисеміти"... Як їх багато, і які вони одностайні. Тож, як бачимо, а для цього і потрібна була розмова, для своєї праці, виходячи із особистого життя і знання історії, Матвій Шестопап мав право і обов'язок. Наш обов'язок — не поховати його працю в архівах, а опублікувати як пам'ятку жакливого доби. Потрапила праця до мене із "Самвидаву" в жовтні 1976 року для прочитання і побажань. Але нові арешти, переслідування інтелігенції і смерть автора спонукали мене сховати рукопис, і тільки через 22 роки повертаю його людям, запрошуючи представників єврейської громади до розмови. І не лише їх. Коли у попередній статті ("Дніпро", 1997, №5-6) я написав, що є тисячі

прикладів, коли українці рятували євреїв, і нема жодного, щоб євреї рятували бодай одного українця, — у редакції вагалися, чи залишати в статті таке категоричне твердження. Але потелефонували одному із членів Співки письменників України, беззастережно прихильному журналові і Україні євреєві, і попросили дати факти, які б засвідчили, що євреї таки рятували українців. Мовчить шанований нами письменник ось уже цілий рік. І мовчатиме, бо сказати нема чого. Я особисто, думаю, й більшість української інтелігенції нічого не маємо проти наміру Вадима Рабиновича створити другу чи третю за силою й значенням у світі єврейську громаду в Україні. Але коли чую в його голосі, що звучав у телепередачі, металеві ноти: "хочеться цього кому чи не хочеться", — думаю, що б це значило? Називайте, добродію Рабинович, кому не хочеться... Це вітряки. А от коли в "Киевских ведомостях" читаю, що В.Рабинович заявив, що бізнесмен не може бути в опозиції до влади, я гірко задумався. А коли влада, скажімо, антинародна? Отже, Рабинович буде з нею проти українського народу, його культурних, економічних, політичних домагань? Та так і було завжди. Єврейство злигалося із владою або й само було владою, а український народ лише засіб і джерело збагачення. Отже, живий курилка?! Справа виглядає все ж не однозначно конфліктною. Маємо й надзвичайно цікаві симптоми. Група євреїв-підприємців, бізнесменів нещодавно звернулася до групи професорів Київського університету заснувати в Києві елітарний клуб інтелігенції єврейської і української, до якого будуть входити і представники інших національностей, різних соціальних станів, професій. Має бути не партія і не масонська ложа, а відкритий (відносно) елітарний клуб, члени якого мали б сповідувати політичні й ідеологічні принципи: національна держава, український патріотизм, патріотична економіка, патріотична політика. А також чіткі моральні критерії — совість, порядність, взаємоповага і взаєморозуміння. Пишемо програму такого клубу, готуємо потрібні документи для державної реєстрації. За доброї волі це можливо, бо гарантом може бути тісне співробітництво між Україною і Ізраїлем, на цьому співробітництві має виплекатися справжня дружба між українським і єврейським народами. Вона має бути взаємною. І хто б що не говорив з приводу публікації книги Матвія Шестопада, за великим рахунком, він також мріяв і широко бажав взаєморозуміння і взаємопідтримки двох народів. Василь ЯРЕМЕНКО, професор Київського університету ім. Тараса Шевченка